

EVLİLİKTE EŞLER ARASI YABANCILAŞMA: NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Sinem KİBAROĐLU¹

Ali Fuat ERSOY²

ÖZET

Bu araştırma eŐlerin, evlilikte eŐler arası yabancılaŐma hakkındaki dűŐncelerinin ve evlilikte eŐler arası yabancılaŐmaya neden olan faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılan bir nitel araştırmadır. YabancılaŐma kavramı günümüzde insan iliŐkilerinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. ÇeŐitli psikososyal boyutları olan ve aileyi doğrudan etkileyen yabancılaŐma, evlilikte eŐler arasında önemli bir sorun olmakta ve evliliğin sağlıklı sürdürülebilirliğini engellemektedir. Bu amaçla kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen, Karabük ilinde yaŐayan ve evli olan 12 kadın çalıŐma grubuna dahil edilmiŐtir. Araştırma sonucunda eŐlerin karşılıklı istek ve beklentilerinin karşılanmaması, ortak zevklerinin olmayıŐı, çocukların doğumu ve gelişimsel sorunları, aileye dışarıdan müdahalenin varlığı, çalıŐma hayatına katılım ve iŐ yükü, iletiŐimsizlik, ekonomik sorunlar, teknolojik gelişmeler, dizi, televizyon ve sosyal medya etkisi gibi nedenlerin evlilikte eŐlerin birbirine yabancılaŐmasına neden olduğu bilgisine ulaŐılmıŐtır.

Anahtar Kelimeler: Yabancılaşma, aile, evlilik, evlilikte yabancılaşma, evlilikte iletişimsizlik

ALIENATION OF SPOUSES IN MARRIAGE: QUALITATIVE RESEARCH

ABSTRACT

This research is a qualitative research conducted in order to determine the opinions of spouses on the alienation of spouses in marriage and the factors that cause inter-alienation in marriage. The concept of alienation is frequently encountered in human relations today. Alienation, which has various psychosocial dimensions and affects the family directly, is an important problem among the spouses in marriage and prevents the healthy sustainability of marriage. For this purpose, 12 women who are living in Karabük and married by using snowball sampling method are included in the study group. As a result of the research, the mutual wishes and expectations of the spouses, the lack of common pleasure, the birth and developmental problems of children, the presence of outside intervention from family, work life and workload, communication, economic problems, technological developments, series, television and social media effects it is known that it causes alienation from each other.

Keywords: Alienation, family, marriage, alienation in marriage, miscommunication in marriage

GİRİŐ

Yabancılaşma felsefe, psikoloji, sosyoloji gibi çeŐitli alanlarda sıklıkla karşımıza çıkabilen dolayısıyla başta dil, din, kültür, siyaset ve ahlakla birlikte kimi zaman da doğrudan aile ve toplumla birlikte anılan bir kavramdır. Genellikle içinde bulunulan durumdan kaçış ve kurtulma isteğinden doğan yabancılaşma kavramı, günümüz toplumunda giderek etkisi genişleyen, doğrudan bireylerin ve ailelerin yaşantısı ile iliŐkilenen bir kavram haline gelmiŐtir (Çiçek, 2015, s. 142). Teknolojik ve bilimsel gelişmeler, kentleşme ve kapitalist sistem, modernleşme kalıbıyla dengeleri deėiŐtirmiş, insanoğlunun kontrol edemeyeceği bir noktaya gelmeye başlamıştır. Zamanla insanı değerlerinden uzaklaŐan birey ve aile ve toplum iletişimsizlik

¹ Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, sinemkbrg@gmail.com

² Prof. Dr. Karabük Üniversitesi, İİBF Sosyal Hizmet Bölümü, alifwatersoy@karabuk.edu.tr

sorunuyla baş başa kalmış, kendini bu yeni sistem içinde yalnızca bir nesne olarak görmeye, yalnızlaşmaya ve yabancılaşmaya başlamıştır (Ünaldı, 2011, s. 8).

Yabancılaşma kavramı dilimizde yaban sözcüğünden türeyerek gelmiş olup bir kişi veya herhangi bir şeyin tanınmayan, tanışıklığı hatırlanmayan ya da daha önce tanıdığından farklı bir hal aldığı farkına varılmasını yani yabancılaşmak eylemini ifade etmektedir (Eren, 1998, s. 1574). Yabancılaşma kavramını felsefi anlamıyla literatüre kazandıran kişi Hegel'dir Felsefi anlamına baktığımızda yabancılaşma kavramı insanın kendinden, özünden uzaklaşması, kopma, anlamsızlık, sırt çevirme anlamlarıyla birlikte ele alınmaktadır (Ünaldı, 2011, s. 5-9).

Seeman (1959) yabancılaşma hakkındaki düşüncelerini belirtirken yabancılaşma olgusunun daha önce oluşturulan yabancılaşma tanımlarından bağımsız bir şekilde ele alınamayacağını ifade etmiştir. Bu bağlamda Seeman, Marx ve Weber'in güç yitimi olarak yabancılaşma kavramını, bireyin kendi hayatında eylemlerinin nedenleri ve sonuçları üzerindeki denetimini kaybedeceğine olan inancı olarak yorumlamaktadır. Adorno ve Manheim'in ifade ettiği anlam yitimi olarak yabancılaşmayı, bireyin eylemlerinin sonuçları hakkında tahmin gücünün ve eyleminin amacını anlamlandırmaya olana inancının azalması şeklinde ifade etmektedir. Durkheim ve Merton'un yabancılaşmasını, kişilerin normlara olan inancını kaybetmesi olarak ele alırken Merton'un yalıtılmışlık boyutuyla ele aldığı yabancılaşma kavramını, bireylerin toplum tarafından önemli bulunan inanç, değer ve davranışlara daha az değer vermesi ve toplumca kabul edilen değer yargılarından uzaklaşması durumu olarak yorumlamıştır. Son olarak da Fromm'un kişinin kendi benliğine yabancılaşmasını, bireylerin yaşamlarını aslında kendilerini yeterince tatmin etmeyen şeylerle geçirdiği hissine kapılması şeklinde ifade etmektedir.

Erich Fromm, kişinin yabancılaşma sürecinde bireysel ve toplumsal faktörlerin birbirinden bağımsız değerlendirilemeyeceğini ifade etmektedir. Yabancılaşma kişinin içinde bulunduğu psikolojik süreçlerden etkilenerek ortaya çıkmış ve yabancılaşma olgusu birey ve çevresinde gelişen sosyoekonomik etkenler doğrultusunda oluşmuştur. Bu sebeple Erich Fromm'un yabancılaşma kuramı, Freud'un psikoanalitik kuramı ve Marx'ın yabancılaşma kuramını birleştirerek yabancılaşma kavramına daha bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşma olanağı sunmuştur (Esin, 1982, s. 105).

Yabancılaşma süreci bireysel ve toplumsal olaylarla etkileşim sonucu ortaya çıkmıştır (Akyıldız, 1998, s. 167). Evlilikler toplumdan bağımsız değerlendirilmemekte ve evlilik, toplum yapısındaki bozulma ve değişimlerden etkilenmektedir (Kaya, 2012, s. 137).

Özgüven (2001) evliliği kadın ve erkeğin birlikte yaşama, yaşantılarını paylaşma, doğacak çocukların bakım ve sorumluluklarını üstlenme gibi amaçlar doğrultusunda yapılan bir sözleşme olarak değerlendirmektedir. Evlilik, sağlıklı iki bireyin yaşamlarını birlikte sürdürmek üzere karşılıklı sorumluluklar üstlendiği nikah yolu ile onaylanmış bir birlikteliktir. Bu birliktelik beraberinde özgürlükleri getirdiği gibi kimi özgürlüklerden de vazgeçmeyi gerektirebilir (Mavili, 2015, s. 51). Başlangıçta yoğun duygusal beklentiler zincirinden oluşan evlilik sürecinde zamanla eşlerin bireysel istek, ihtiyaç, duygu, düşünce ve istekleri farklılaşarak eşleri iki ayrı birey haline getirebilir. Bu noktada eşler birbirinden uzaklaşp ayrılmaya ya da ilişkilerini bu şekliyle kabullenip sürdürmeye devam edebilmektedir (Chapman, 1992, s. 35). Bir başka deyişle evlilik birlikte yürüyebilmektir. Sonuna dek yürüyebilme umuduyla kurulan bu birliktelikler günümüzde, üstlenilen sorumlulukların fazlalığı, ilişkide yaşanan sorunlar, eşlerin özgürlük alanlarının daralması, iletişimsizlik gibi diğer bazı nedenlerle zamanla eşler arasında çözümlenemeyecek bir noktaya gelebilir (Mavili, 2015, s. 52). Bu çözümsüzlük eşlerin evlilik doyumunu olumsuz etkileyerek birbirlerine yabancılaşmalarına yol açabilmektedir.

Toplumsal değişim ve teknolojik gelişmelerle birlikte geniş aile yapısı daralarak yerini çekirdek aileye bırakmış, akrabalar arası ve aile üyeleri arasındaki ilişki bu süreçten olumsuz etkilenmiş yabancılaşma süreci tetiklenmiştir (Çalışkan ve Özbay, 2015, s. 443) . Bireyler çevresi ile olduğu kadar kendisiyle de iletişim halindedir. Dolayısıyla bireyin kendisiyle kurduğu sağlıklı ilişki ötekiyle olan iletişiminde önemli rol oynar. Yabancılaşma temelinde ele alındığında bu ilişkiyi kuramayan bireyler, öncelikle kendi benliklerine, sonrasında eşlerine ve ailelerine yabancılaşarak yalnızlaşmaktadır (Öksüz, 2011, s. 1704).

Bu çerçevede yabancılaşma kavramının evlilikteki yerinin, evlilikte eşler arasında yabancılaşma hakkındaki düşüncelerin ve yabancılaşmaya neden olan faktörlerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın yapılan literatür taraması sonucunda yabancılaşma olgusuna aile boyutundan yaklaşan sınırlı araştırmalardan biri olduğu ve evlilikte eşler arası yabancılaşma faktörüne değinmesi bakımından ilk olduğu görülmüştür. Evlilikte eşler arası yabancılaşma kavramını evli kadınların gözünden değerlendirilmiş olması araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırma evlilikte eşler arası yabancılaşma hakkında düşüncelerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden oluşan nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma gözlem, görüşme gibi yöntemler aracılığıyla insanların davranış, düşünce ve algıları ve tüm bunları yaşamlarına uygulama biçimleri hakkında bilgiler verir (Yıldırım ve Şimşek, 2004, s. 37). Nitel araştırma amacına uygun olarak görüşme, genellikle sözlü iletişim yoluyla ve yüz yüze gerçekleştirilen veri toplama biçimidir (Karasar, 2014, s. 165). Derinlemesine görüşme tekniği, görüşme yapılan kişilerin araştırma konusuna ilişkin görüş, düşünce, fikir, bakış açısı ve deneyimlerinin ifade edilmesine olanak sağlayan bir yöntemdir.

Veri Toplama Süreci

Görüşmeler 25.03.2019 – 15.04.2019 tarihleri arasında katılımcıların evlerinde gönüllülük esasıyla ve gerekli izinler alınarak gizlilik ilkesi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme süreci boyunca katılımcıların onayları ile ses kaydı alınmış ve görüşmeler ortalama 30 dakika sürmüştür. Araştırmanın amacı doğrultusunda görüşmeler kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen Karabük ilinde yaşayan 12 evli kadın ile yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada katılımcıların sosyodemografik bilgileri, evlilikle ilgili özellikleri ve evlilikte eşler arası yabancılaşma hakkındaki düşünceleri, ilgili literatür taraması sonucunda oluşturulan Kişisel Bilgi Formu ve Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşme Formu ile elde edilmiştir. Kişisel bilgi formunda, katılımcıların yaşı, eğitim durumu, mesleği, çocuk sayısı, gelir düzeyi, evlilik yılı, eşleriyle nasıl tanışıp evlendikleri sorulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda genel olarak katılımcılar için evliliğin ne anlam ifade ettiği, evlilik süreçlerinde ilk yıllardan bu yana kendilerinde, eşlerinde ve evliliklerinde gözlemedikleri değişimler, evlilikte eşler arasında yabancılaşma hakkındaki düşüncelerini ve deneyimlerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Toplanan verilerin analiz aşamasında öncelikle gerçekleştirilen görüşmeler yazıya aktarılmış, her bir katılımcı K1, K2, K3... olmak üzere kodlanmış, kodlanan verilerde tekrar eden konu başlıkları üzerinden temalar oluşturularak elde edilen bulgular betimsel analiz yolu ile yorumlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Karabük ilinde yaşayan ve evli 12 kadın ile sınırlıdır. Araştırma sürecinde katılımcıların doğru ve güvenilir bilgiler vereceği ve araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılacak soruların araştırmanın amacına ulaşmada gerekli olan bilgileri toplamak için yeterli olacağı varsayılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Yapılan görüşmelerde katılımcılara yönlendirilen sorulardan elde edilen verilere göre oluşturulan Tablo 1 katılımcılara ait kişisel bilgileri içermektedir. Katılımcıların evlilikte eşler arası yabancılaşmaya ilişkin düşünceleriyle ilgili temalar Tablo 2’de yer almaktadır. Bulgular görüşmelerdeki alıntılardan örnekler verilerek yorumlanmış ve yapılan analizler aşağıdaki gibi sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılara ait kişisel bilgiler.

Katılımcılar	Yaş	Eğitim/Öğrenim Durumu	Meslek	Çocuk Sayısı	Gelir (TL)	Evlilik Yılı	Evlenme Şekli
K1	42	Lise	Ev Hanımı	2	5000	20	Görücü Usulü
K2	31	Lise	Ev Hanımı	3	2000	10	Tanışarak/Severek
K3	41	Üniversite	Öğretmen	2	8000	16	Görücü Usulü
K4	49	Üniversite	Hemşire	2	8000	20	Tanışarak/Severek
K5	41	İlkokul	Ev Hanımı	2	4000	18	Görücü Usulü
K6	39	Üniversite	Öğretmen	1	3000	12	Tanışarak/Severek
K7	36	İlkokul	Ev Hanımı	3	5000	20	Tanışarak/Severek
K8	30	Ortaokul	Ev Hanımı	1	2500	7	Tanışarak/Severek
K9	28	Lise	Grafik Tasarımı	1	2000	8	Tanışarak/Severek
K10	37	İlkokul	Ev Hanımı	4	4000	11	Görücü Usulü
K11	33	Lise	Ev Hanımı	2	4500	14	Tanışarak/Severek
K12	40	Lise	Ev Hanımı	1	6000	18	Tanışarak/Severek

Tablo 1’e göre katılımcıların yaş aralığı 28-49 olup araştırmaya katılan kadınlardan 3’ü ilkokul, 1’i ortaokul, 5’i lise ve 3’ü üniversite mezunudur. Kadınların 8’i ev hanımı, 2’si öğretmen 1’i hemşire, 1’i grafik tasarımcıdır. Katılımcıların 4’ü tek çocuk, 5’i iki çocuk, 2’si üç çocuk, 1’i dört çocuk sahibidir. Aylık ortalama gelir dağılımına bakıldığında, 2500 TL ve altı gelire sahip 3, 2500- 5000 TL arası gelire sahip 6, 5000 TL üstü gelire sahip 3 katılımcının olduğu görülmektedir. Katılımcılardan 2’sinin 10 yıldan daha az, 4’ünün 10-15 yıldır ve 6’sının

15- 20 yıldır evli olduğu görülmektedir. Görüşülen kadınlardan 8'i eşiyle tanışıp/severek evlenirken 4'ü ise görücü usulüyle evlendiğini ifade etmiştir.

Yapılan görüşmelerde ilk olarak katılımcılara yöneltilen “*sizce evlilik nedir?*” sorusuna, katılımcılardan K6, “*Hayat arkadaşlığı aklıma ilk gelen o. Aslında evlilik birçok şey zamanla değişiyorsun, alışyorsun, uyum sağlıyorsun o sana bir şeyler katıyor sen ona katıyorsun. Hem arkadaşlık hem duygu paylaşımı yani her şey. Bir de mutlaka belli bir zaman sonra bir kalıba girip monotonlaşmak.*” sözleriyle evlilikte ortak paylaşıma ve zamanla monotonlaşmanın kaçınılmazlığına vurgu yaparken K11, “*Evlilik çok meşakkatli bir yolculuk. Zaten oturana kadar çok zaman alıyor. Beraber uyum içinde hayatı devam ettirmek bence. İyisiyle kötüsüyle her şeyine evet diyebilmek ve uyum sağlayabilmek. Zaman zaman sıkılmak illa ki biraz da monotonlaşmak.*” sözleriyle ve K12, “*Bence evlilik biraz sabır biraz sevgi, biraz hoşgörülü olmak fedakarlık. Biraz da monotonluk aslında tabi eskisi gibi olmuyor hiçbir şey. Zamanla kalıba giriyor. Sıradanlaşıyor her günün birbirinin aynısı oluyor.*” şeklindeki ifadeleriyle evliliğin kendileri için birçok duyguyu bir arada barındırdığını, evlilikte eşlerin bazı noktalarda birbirinin tamamlayıcısı olduğunu fakat zamanla bir sıradanlık ve monotonlaşmanın kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedirler. Benzer şekilde Koçak (2012) çoğu ilişkinin başlangıçtaki kadar heyecanlı olmadığını ve belirli bir süre sonra ilişki dengelerinin değiştiğini ve ilişkiye bir monotonluğun hâkim olduğunu öne sürer.

Katılımcılara yöneltilen ikinci soru “*Evliliğinizin ilk yıllarından bu yana eşinizde ve eşinizle ilişkinizde değişimler oldu?*” şeklindedir. Bu soruya verilen yanıtlar ise aşağıdaki gibidir.

Katılımcılardan K3 “*Çok bir değişim olmadı aslında ama dediğim gibi bazı şeyler otomatiğe bağlandı. İlişkide ilk başlarda bu kadar tanımıyorsun daha bir sorarak hareket ediyorsun. Daha sonra her hareketi her davranışı ve onların altında yatan sebebi bildiğin için daha bir otomatiğe bağlıyorsun.*” sözleriyle önemli değişimin olmadığından yalnızca ilerleyen yıllarla birlikte ilişkiye bir monotonluğun hakim olduğundan söz ederken K4 “*Tabi ki oldu önceki heyecan, o ilk şeyler, ilk zamanki paylaşımlar kalmıyor. Bir kere aşk kalmıyor. Her şey değişiyor. Dediğim gibi bir alışkanlık, bir monotonluğa dönüşüyor. Kurulu bir saatiz sabah kalk borusu çalıyor, herkes kalkıyor, işe okula akşam gel yine aynı şekilde, aynı tempo. Her gün bir fotokopi hayatı yaşadığımızı düşünüyorum. Evliliğin ilk yıllarında çocuk yok çok fazla sorumluluk yok. Hadi bugün akşam da şuraya gidelim, şunu yapalım dediğin zamanlar da oluyor. Kendine göre yaşayabiliyorsun. Ama çocuk olduktan hatta anne karnına düştükten sonra işin şekli değişiyor.*” sözleriyle evliliğin ilk yıllarındaki bazı paylaşımların azaldığını özellikle çocukların doğumuyla birlikte sorumlulukların arttığına değinmiştir.

Evlilikte eşler arası yabancılaşma sürecinde çocukların doğumu önemli bir yere sahiptir. Çocukların dünyaya gelmesiyle birlikte eşler arasındaki odak değişir ve sürekli olarak çocukla ilgilenilir (Koçak, 2012, s. 3). Çocukların doğumu ve sonrası süreçten eşlerin ve evliliğin de oldukça etkilendiğini ifade eden K5 “*Ben eşimi ikinci plana bıraktım artık önce çocuklar diyorum. Eşim de mesela o da öyle diyor. Çocukların tatiline göre yapalım falan diyor. İkili ilişkimiz dörde döndü. İkili ilişki diye bir şey kalmadı.*” ve benzer şekilde yaşanan ilişkilerinde yaşanan değişimlerin çoğunlukla çocukların doğumuyla birlikte gerçekleştiğini ifade eden K8 “*Değişim olmaz mı çocuk olduktan sonra ben normal bir hanımın onun için. Evlenmeden önce aşkım, canım cicim ölürüm sana, çocuk olduktan sonra tek ömrü çocuk. Sen yanında sadece hanımısın. Çocuk çok değiştiriyor bana göre ilişkiyi ve evliliği.*” sözleriyle bu konuda düşüncelerini dile getirmiştir.

Katılımcılara yönlendirilen “*Evlilikte eşler arasında yabancılaşma hakkında düşünceleriniz neler, eşinizle evlilik sürecinde ilk yıllara oranla yabancılaştığınızı düşündüğünüz oluyor mu, sizce bu yabancılaşma hangi konularda ve nasıl oldu?*” sorularına

katılımcıların büyük bir kısmı çoğunlukla, televizyon, diziler, artan sosyal medya kullanımı ve bunlara bağlı olarak iletişimsizliğin evlilikte eşler arası yabancılaşmaya neden olduğu cevabını vermiştir. Bu iki cevabın yanı sıra verilen diğer cevaplar katılımcılara göre Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların evlilikte eşler arası yabancılaşmanın nedenlerine ilişkin düşünceleri

Temalar	Katılımcılar
Televizyon, Dizi, Sosyal Medya Etkisi	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12
İletişimsizlik	K1, K2, K4, K5, K6, K10, K11, K12
Evliliğe Dışarıdan Müdahale	K1, K3, K5, K6, K7, K8, K9, K11, K12
Beklentilerin Karşılanmaması	K2, K4, K5, K6, K10
Ortak Zevklerin Olmaması	K1, K3, K4, K10, K12
Çocukların Doğumu ve Gelişimsel Sorunları	K2, K3, K4, K5, K6, K9, K10
İş Yükü	K1, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K12
Kadının İş Hayatına Katılımı	K1, K3, K4, K6,
Ekonomik Sorunlar	K2, K8, K9, K11, K12
İlgi, Sevgi ve Heyecanın Azalması	K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K10, K11
Monotonlaşma	K2, K3, K4, K6, K8, K9, K10, K11, K12

Evliliklerin büyük bir kısmında karşımıza çıkan sorunlardan biri eşler arasındaki iletişimsizliktir. Eşler zamanla bir evde yaşayan iki yabancı olabilmekte ve birlikte yürüttükleri aktivitelerde, iletişim ve etkileşimlerinde azalma görülebilmektedir (Sungur, 2010, s. 333). Bu konuda katılımcıların ifadelerinden bazıları aşağıda yer almaktadır.

K2 “TV’de izlemiştim galiba iki okula çiçek koyuyorlar. Bir okulda sürekli bu çiçeği seviyorlar, konuşuyorlar diğer okulda da hiç konuşmuyorlar, umursamıyorlar hatta aşağılıyorlar. O aşağılanan çiçek ölüyor diğer sevgi gösterilen çiçek daha da büyüyor, açıyor yani. Hep bunu örnek gösteririm eşime. Bir de mesela bu günümüz dizileri, sosyal medya falan da etkili bu yabancılaşmada. Mesela benim eşim dizi izlemeyi çok sever. Akşamları genelde dizi izler. Dün akşam iyi geceler dedim suratıma bile bakmadı, televizyona baktı. Kaynanam dedi

oğlum karın iyi geceler dedi bir cevap versene diye düşünün. O yüzden TV, dizi ve sosyal medya bu yabancılaşmada çok fazla etkili bence.” sözleriyle evlilikte eşler arası iletişimin önemine ve yaşanan iletişim problemlerinde televizyon dizilerinin ve sosyal medyanın etkisine vurgu yapmıştır. Bu konuda K6 “*Bence günümüzde sosyal medya diziler falan da çok etkili bu yabancılaşmada. Yani bu instagram falan zaten başlı başına varlığı bile çok kötü etkiledi, evlilikler bozuldu. Eşler birbirinden uzaklaştı, yabancılaştı sosyal medya daha önemli olmaya başladı. Sonra diziler de öyle, o şöyle yaptı eşim neden yapmadı gibi kıyaslama olmaya başladı ve tabi bir memnuniyetsizlik. Sosyal medya bu yüzden bence çok etkili oldu. Özenme gibi ya da illa ki böyle erkeklerden de bir rol beklentisi oluyor.*” ve benzer ifadelerle K9 “*Bir de günümüzde işte bu sosyal medya, televizyon bence kesinlikle etkili oluyor şöyle mesela akşam eşim işten eve geliyor oturuyor elinde telefon yorgunluk çıkarıyor. Ben desen elimde telefon aynı şekilde hiç sohbet muhabbet yok, iletişim olmuyor. O şekilde bence sosyal medyanın çok etkisi olabiliyor bu durum da tabi yabancılaştırıyor.*” sözleriyle düşüncelerini dile getirmiştir. Katılımcılardan K2, K6 ve K9’un da ifade etmiş olduğu gibi günümüzde televizyon ve dizilerin yanında artan sosyal medya kullanımının ikili ilişkilerden daha önemli olmaya başladığı ve eşlerin birbirinden uzaklaştırarak yabancılaştırdığı belirtilmektedir.

Katılımcılar tarafından eşlerin birbirine yabancılaşma sürecinde etkisine değinilen önemli bir konu da eşlerin iş yükü, kadının çalışma hayatına katılımı ve beraberinde tek başına üstlenmek zorunda kaldığı sorumlulukları olmuştur. Bu konuda K4 “*Eşimin bize daha çok zaman ayırabilmesi açısından daha rahat bir işi olmasını isterdim, bir memurluk gibi. Önceleri daha fazla vakit ayırabiliyorduk birbirimize. Ama şimdi kendi işi olunca daha çok uğraşması, çabalaması gerekiyor. Mesela ben memurum hafta sonu tatilim var bir şeyler yapmak istiyorum, eşim yok, işte. Ama bir devlet memuru olsa geliş gidiş saati belli tatili belli. Mesela şu anda eşim il dışında. Çocukların sorumluluğu, evin sorumluluğu zorunluluk dahilinde benim üstümde. Benim sorumluluğum daha fazla ve o yüzden bir tükenmişlik oluyor bu da neden oluyor yabancılaşmamıza.*” sözleriyle düşüncelerini ifade etmiştir. İş hayatı ve sosyal hayat arasındaki yoğun ve yorucu tempoyla birlikte dengeyi sağlamaya çalışan bireyler günlük yaşamları içinde çok fazla sorunla mücadele etmeye çalışırken zaman zaman tükenmişlik yaşamaktadırlar (Durmaz, 2015, s. 28). Bu tükenmişlik duygusu K4’ün de ifadesinde yer aldığı gibi eşler arasında yabancılaşma neden olmaktadır. Benzer şekilde K6 “*Bir de çalışmak. Hem evde çalışıyorsun hem işte, bir bakıma çifte mesai. Yani mesela şimdi içeri girmiştin ve ne yemek yapsam diye düşünüyordum. Hafta sonu temizlik mi yapıyım, kendime mi vakit ayırayım ya da eşimle mi bir şey yapıyım. Gerçi onu geçtim zaten böyle gezme eğlenme yok maalesef. Anca evin işi.*” sözleriyle düşüncelerini belirtmiştir. Kadının çalışma hayatına girmesiyle birlikte gerek iş hayatında gerekse ev içinde üstlendiği sorumluluklar tükenmişliğinin artmasına ve aynı zamanda kendine, eşine ve ailesine yabancılaşmasına neden olmuştur (Yılmaz, 2018, s. 2).

Katılımcılar tarafından değinilen bir diğer konu da evliliğe ve eşler arası ilişkiye, eşlerin ailesinin müdahalesi olmuştur. K3’ün “*Evlilik sürecimizde bizim iki kez çok ciddi krizimiz oldu. İlkisinde de ayrılmanın eşiğinden döndük. Ama çok ilginçtir ki bu iki krizin birisi onun ailesi ile ikincisi de benim ailemle ilgiliydi. Bu dönemlerde evet yabancılaştığımızı, uzaklaştığımızı, dediğim gibi ayrılma raddesine geldiğimizi hissettiğim oldu. Evet, aileler bu durumda oldukça önemli, nerdeyse evlilik hayatımızın 1 yılına mal olan müthiş bir kriz yaşadık o dönem.*” sözlerinde olduğu gibi eşlerin anne ve babalarından kaynaklanan sorunların ve aileye dışarıdan müdahalenin eşler arası ilişkiyi olumsuz etkilediği ve yabancılaşmalarına neden olduğunu yönünde diğer katılımcılardan da benzer cevaplar alınmıştır. Bu konuda K7 “*... birde bence evliliğe dışardan müdahale mutlaka etkili oluyor bu konuda. Genellikle aileden falan dışardan üçüncü şahıslar karıştığında oluyor. Kayınvalideler bozabiliyor evliliği eşleri uzaklaştırıp yabancılaştırabiliyor birbirinden.*” sözleriyle düşüncelerini ifade etmiştir. Daha çok evliliğin

ilk yıllarında karşılaşılan ve aile içinde önemli sorunlara ve evliliklerde yabancılaşmaya neden olan önemli bir faktör gelin kaynana çatışmasıdır. Evlilik sürecinde erkeğin annesinin, evlilik hayatına etkin müdahalesi ve eşlerin evlilikleri ile ilgili ortak karar alacağı durumlarda karar alma sürecine aktif katılımı eşlerin birbirine yabancılaşmasına neden olmaktadır (Arslan, 2004, s. 65).

Modern toplum sorunlarından olan iletişimsizlikle birlikte çatışma, sevgi ve saygının azalması, yabancılaşma gibi sorunlar evliliklerde eşlerin biz olma bilincinden uzaklaşmasına neden olmaktadır (Kaya, 2012, s. 137). Koçak (2012) çoğu ilişkinin başlangıçtaki kadar heyecanlı olmadığını ve belirli bir süre sonra ilişki dengelerinin değiştiğini ve ilişkiye bir monotonluğun hâkim olduğunu öne sürer. K2 “*Mesela istatistiklerde şey varmış ya evliliğin ilk 5. ve 10. yılı en tehlikeli yıllardır diye boşanmaların fazla olduğu bence bu doğru. Bizde oldu mesela ilk 3. senesi, 5. senesi, boşanma noktasına kadar gelindi. Eşinle bire bir ilişkilerinde oluyor bu yabancılaşma. Çünkü kadının beklentileri var ilgi sevgi vs. erkeğin pek bir beklentisi yok aslına bakarsan, erkeğe göre sen annesin çocuklara bakarsın, evi temizlersin. Başlangıçta özellikle severek evlenenlerde aynı evde yaşayacağız heyecanı oluyor. İlk evlendiğim sene kapı çalardı böyle koşu koşu giderdim kapıya. Şimdi kendi açıyor giriyor mesela. Monotonlaşıyor, alışkanlık haline geliyor. Nasılsa eşin var belli bir saatte gelecek. O da aynı şekilde nasılsa karın evde bekliyor.*” sözleriyle evliliğinde ilk yıllardaki heyecanın yerini bir alışkanlığa ve monotonlaşmaya bıraktığını belirtmiştir. K10 da “*Yani bir de o baştaki heyecanın kaybolması mutlaka oluyor. Sevgisizlik, ilgisizlik yabancılaşmayı körüklüyor veya beklentilerinin karşılanmaması bunlar hep bir etken.*” sözleriyle bu konuda benzer düşüncelerini dile getirmiştir.

Genellikle uzun süreli evliliklerde çocukların doğumu, büyümesi ve okula başlamalarıyla birlikte ortaya çıkan okul sorunları eşler arasındaki ilişkilerde bir kriz anı olup kritik bir dönemi oluşturmaktadır. Bu süreçte eşler arası ilişki doyumunda çoğu zaman azalmalar görülebilmektedir (Harma, 2010, s. 312). Bu durum da eşler arası yabancılaşmayı önemli ölçüde etkilemektedir. Bu konuda K4 “*Mesela ben şimdi çocuklarıma şey diyorum üniversiteyi kazanınca nasılsa bir daha kimse gelmeyecek bu eve eşini de bulacak işini de. O zaman biriniz babanızın biriniz benim biletimi alacak tatile gideceğiz sizsiz diyorum. Bu zamana kadar siz vardınız, biz koşuşturmacadan hayatımızı yaşayamadık. Şimdi en basit şöyle bir örnek 3 aydır eşimle birlikte bir arkadaşımıza gitmek istiyoruz ama sırf çocukların okuluymuş dersiymiş şunu bunu derken hiç hareke edemiyoruz. Çocuklar çok büyük etken bu yüzden.*” sözleriyle düşüncelerini ifade etmiştir.

Görüşme bulgularına bakıldığında eşlerin zamanla birbirine yabancılaşmalarına neden olan faktörlerden birinin de ortak beklenti, ilgi ve zevklerin olmaması olduğu görülmüştür. Evlilik yaşantısında eşlerin hayata benzer bakış açıları ve ilgi alanları uyumlu bir birliktelik için gereklilik arz etmektedir. Farklı karakterlere, düşüncelere, zevk ve huylara sahip eşler uyumlu bir evlilik sürdürülebilirliği konusunda zorluk yaşamaktadır (Kasapoğlu, 2007, s. 151). Bu konuda K3 “*Tabi bir de dünya görüşü ve yaşam tarzı da çok önemli. Eşinle tercihlerin ve hoşlandığın şeyler farklı olabiliyor. Mesela benim eşim televizyon izlemeyi çok sever ben hiç sevmem. Dışarda gezmeyi arkadaşlarımla dolaşmayı, eşimle dolaşmayı çok severim o da bunu hiç sevmez. Bunlar etkili oluyor mesela ortak zevklerin olması gerekli. Mesela benim gezme zamanım olur arkadaşlarımla gezer gece istediğim saatte gelirim. Asla karışmaz çünkü karıştığı anda o zaman beni sen gezdir derim. Sevmiyor gezmeyi tamam git yeter ki beni rahat bırak der, bunlar etkili mesela yabancılaşmada.*” sözlerinden ve benzer şekilde K12’nin “*Bir de biz mesela birbirimizin zevklerine uyumsuzuz. Benim sevdiğim şeylerden o fazla hoşlanmaz onun hoşlandıklarından ben hoşlanmam. Bu da etkili bence yabancılaşmada.*” ifadelerinden de anlaşılacağı gibi ortak paylaşım ve zevklerin olmayışı eşleri birbirine yabancılaştıran faktörler arasında sıralanmıştır. Evlilik doyumunun artması eşlerin uyum ve anlaşması ile ilgilidir.

Uyumlu bir birliktelik için eşlerin ortak zevklerinin, benzer kişiliklerinin ve sosyal değerlerinin olması evlilik hayatını kolaylaştırarak sağlıklı bir evlilik yürütme ihtimalini arttıracaktır (Kasapoğlu, 2007, s. 138).

Son olarak katılımcılara yönlendirilen “*Evlilikte eşler arası yabancılaşmaya engel olmak adına söyleyebilecekleriniz, varsa önerileriniz neler?*” sorusuna yanıt olarak katılımcılar tarafından en çok dile getirilen eşlerin ailelerinin evlilik sürecinde bu kadar etkin olmaması ve aileye müdahalelerine izin verilmemesi gerektiği olmuştur. Değinilen bir diğer konu da eşler arasında ev içi görev paylaşımının yapılması ve sorumlulukların tek bir kişi üzerinde toplanmasını engellemektir. Eşler ev içi sorumluluk paylaşımında birbirine yardımcı olmanın dolayısıyla iş yüklerinin azaltılmasının, evliliklerini olumlu yönde etkileyeceğini düşünmektedir. Bunun yanında eşler arasında iletişimsizliği önlemek adına internet, televizyon, dizi ve sosyal medyaya ayrılan vaktin azaltılarak birbirine daha çok zaman ayırmanın gerekliliğine ve zaman zaman evliliği taze tutacak, sosyal faaliyetlerin, küçük sürprizlerin yapılabileceğine vurgu yapıldığı görülmüştür. Bu konuda bazı katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

K1 “*Eşler birbirine zaman ayırabilmeli bir kere hata zaman ayırmaktan çok kaliteli zaman ayırabilmeli. Mesela o telefonlar kapatılmalı birlikteyken. Kısa da olsa günlük baş başa kalabilecek şekilde oturup yemek yenilir ya da dışarı çıkıp bir şeyler yapılabilir. Yani ne biliyim birlikte daha çok şeyler yapılabilir. Sosyal medyadan biraz daha uzaklaşılmalı.*” sözleriyle sosyal medya kullanımına sınırlamalar koyulmasını ve eşlerin birlikte zaman geçirilebilecek etkinlikler planlayarak birbirilerine vakit ayırmaları gerektiğini ifade etmiştir. Konuyla ilgili olarak K2 “*Bence her şeyin dozunu bilmek önemli. Sosyal medya da televizyon dizileri de çocuklarla ilgili de bu böyle. Ama tabi hem çocuklarla ilgilenen hem çok çalışan hem sosyal medyada çok vakit geçirip birbirine zaman ayıran da eşler var yani yok değil. Bizler beceremiyoruz bunu.*” ve K9 “*Mesela ailelerin biraz daha az müdahale etmesi lazım ikili ilişkilere. Eşlerin ilişkiye diğerlerinin müdahale etmesine engel olmaları gerektiğini düşünüyorum. Sınırların korunması gerekiyor. Sosyal medya kullanımını sınırlandırmalı eşler. Tamamen kesilmeli demiyorum. O da sonuçta yaşamımızın bir parçası oldu. Ama yani aileye eşlere özel zaman kalması için belli bir sınır ve saati olmalı.*” K9’ un da ifadelerinde belirtmiş olduğu gibi evlilikte eşler arasında yabancılaşmayı önlemek adına eşlerin daha sağlıklı iletişim kurmalarını engelleyecek sosyal medya kullanımını sınırlandırmaları, ailelerin ikili ilişkilere müdahalelerini önlemeye yönelik tedbirler almaları ve birbirine daha fazla zaman ayırabilmelerine yönelik planlamalar yapmaları gerektiği belirtilmektedir.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Evlilikte eşler arası yabancılaşma sorununa değinmek amacıyla Karabük ilinde yaşayan ve evli 12 kadın ile derinlemesine görüşmeler aracılığıyla yapılan bu nitel çalışmada genel olarak eşlerin evlilik hakkındaki düşüncelerine, evliliklerinin ilk yıllarından bu yana yaşadıkları değişimlere, evlilikte eşler arası yabancılaşma ve bu yabancılaşmaya neden olan faktörler hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir.

Evlilik içinde pek çok farklı duyguyu barındırabildiği gibi sorumluluk ve fedakârlıklarla bezenmiş meşakkatli bir yolculuktur. Günümüzde teknolojik gelişmeler ve toplumsal yapıdaki değişimler evliliği ve eşler arasındaki ilişki dinamiklerini de etkilemekte geniş aileden çekirdek aileye bir dönüşümün yaşandığı bu süreçte bireyler zaman zaman topluma, ailesine, eşine ve hatta kendine bile yabancılaşma eğilimi gösterebilmektedir. Bu bakımdan yabancılaşma süreci, bireysel, sosyal ve toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde evlilikte eşlerin yabancılaşma eğilimlerinde evlilik yılı, eğitim/öğrenim durumu, çocukların varlığı, ekonomik durum gibi

değişkenlerin etkili olduğu görülmüştür. Daha kısa süreli evliliği bulunan katılımcılar yabancılaşma olgusunu daha yoğun hissederken uzun süreli evliliklerde daha belirgin bir yabancılaşma ile birlikte bir alışma ve kabulleniş olduğu ifade edilmiştir. Benzer şekilde eşlerin yabancılaşmasına neden olan faktörlerden biri olan ortak zevklerin olmayışı ve eşlerin beklentilerin karşılanmaması durumuna uzun süreli evliliklerde daha ılımlı yaklaşıldığı ve ortak paydada buluşmaya çalışıldığı görülmüştür. Bu durumun kısa süreli evliliklerde daha önemli bir sorun olarak görülmekte olduğu ve çözüme yönelik daha çok çaba sarf edildiği ifade edilmektedir. Evlilikte eşler arasında yabancılaşmaya neden olduğu yönünde en çok vurgulanan nokta televizyon, dizi ve artan sosyal medya kullanımı ile birlikte aile içinde yaşanan iletişimsizlik olmuştur.

Bunun yanında çocukların doğumu ve gelişim dönemlerindeki problemler evlilikte eşler arasında odak haline geldiği, eşler tarafından evliliğin ve eşin ikinci plana atılmasına neden olduğu, bu durumun da eşlerin evlilik sürecinde birbirine yabancılaşmasını etkilediği düşüncesi tekrarlanan ifadeler arasında yer almaktadır. Evliliğe ve eşler arası ilişkiye aile büyüklerinin ya da dışarıdan üçüncü kişilerin müdahalesinin de eşleri birbirine yabancılaştırdığı sıkça vurgulanan bulgular arasındadır. Kadının çalışsa bile ev içindeki sorumluluklarının erkekten daha fazla olması ve her iki eşin de çalışma hayatındaki iş yükü fazlalığı yorucu olmakta ve birbirilerine ev içinde ya da dışarıda yeterince vakit ayıramamalarına neden olmaktadır. Bu durumun da evlilik doyumunu olumsuz etkileyerek eşlerin birbirine yabancılaşmasında etkili olduğu belirtilmiştir.

Bu noktada evlilik doyumunun arttırılması ve evlilikte eşler arası yabancılaşmayı azaltmak adına önleyici çalışmalar gerçekleştirebilmek için öncelikle bu konuda yapılacak yeni çalışmalara ihtiyaç olduğu gözlemlenmiştir. Bunun yanında evlilik öncesinde ve evlilik sürecinde eşlere yönelik evlilik eğitimleri yaygınlaştırılabilir. Eşlerin problem çözme, etkili iletişim becerileri ve kriz yönetimi gibi konularda desteklenmesinin yanında bilinçli internet ve sosyal medya kullanımı, birlikte vakit geçirebilmek için uygun şartların sağlanması gibi konularda danışmanlık hizmetlerinden yararlanmalarına olanak sağlanmalıdır. Evlilikte eşler arası yabancılaşmayı önlemeye yönelik geliştirilebilecek bu gibi politikalarla psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve aile danışmanı gibi meslek elemanlarınca aileleri destekleyecek ve güçlendirecek gerekli mesleki çalışmalar yürütülmelidir.

KAYNAKÇA

Akyıldız, H. (1998). Bireysel ve toplumsal boyutlarıyla yabancılaşma. *Süleyman Demirel İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 3(2). 163-167.

Arslan, A. (2004). Bir Ankara köyü (Kavaközü)'nün sosyolojik incelemesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(7). 53-70.

Chapman, G. (1992). *Beş sevgi dili*. (S. Yeniçeri, çev.). İstanbul: Koridor Yayıncılık.

Çalışkan, Ö. ve Özbay, F. (2015). 12-14 yaş aralığındaki ilköğretim öğrencilerinde teknoloji kullanımı eksenli yabancılaşma ve anne baba tutumları: Düzce ili örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39). 441- 458.

Çiçek, N. (2015). Franz Kafka'nın eserlerinde yabancılaşma problemi. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 5(1). 141-162. doi:10.18491/bijop.97020.

Durmaz, M. (2015). *Sağlık çalışanlarında yabancılaşma düzeyi: Isparta ili örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı. Isparta.

Eren, H. (1998). *Türkçe sözlük*. 2(549). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Esin, P. (1982). *İş bölümü, yabancılaşma ve sosyal politika kuramsal bir yaklaşım*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Karasar, N. (2014). Bilimsel araştırma yöntemi. 27. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kasapoğlu, A. (2007). İslama göre evlilikte eşler arasında uyum sorunu. *Bilimname*, 12(1). 137-161.

Kaya, K. (2012). Alan Ayckbourn'un Absurd Person Singular oyununda evlilik kurumu. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(2). 121- 138.

Koçak, M. (2012) Entfremdung der Ehepaare in Monika Marons roman Ach Glück. *Dumlupınar University Journal of Social Sciences*. 2(32). 135-142.

Mavili, A. (2015). *Ben ve ailem*. 2. Baskı. Konya: Atlas Akademi.

Öksüz, E. (2011). Cam ve Elmas romanında iletişim/sizlik ve yabancılaşma temaları. *International Periodical For The Languages, terature and History of Turkish or Turkic Volume*, 6/3. 1697-1704.

Özgülven, İ.E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.

Öztürk, S. (2013). Filmlerde iletişim ve yabancılaşma. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 44(1). 143-175.

Seeman, M. (1959). On the meaning of alienation. *American Sociological Review*, 24(6). 783-791.

Solmuş, T. (Ed.). (2010). *Bağlanma, evlilik ve aile psikolojisi*. İstanbul: Sistem Kitabevi.

Ünaldı, H. (2011). *Türk romanı ve yabancılaşma: bir edebiyat sosyolojisi denemesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Konya.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. 4. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, S. (2018). Gündelikçi olarak çalışan kadınların iş ve aile yaşamında tükenmişliği: Fatsa örneği. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2018/II. 70-90.